

15.6.2020

Ammattiliitto Pron kanta lakiluonnokseen oppivelvollisuuden tulevaisuudesta

Ammattiliitto Pro kannattaa oppivelvollisuusiän nostamista ja toisen asteen maksuttomuutta. Koulutus ja osaaminen ovat Suomen hyvinvoinnin, taloudellisen kasvun ja kilpailukyvyn keskeiset kulmakivet. Pro pitää lakiluonnosta erittäin tärkeänä työllisyyden ja koulutuksellisen tasa-arvoisuuden näkökulmasta. Ehdotetut linjaukset nostavat kansalaistemme osaamistasoa, parantavat työn ja osaamisen kohtaantoa, pidentävät työuria sekä ehkäisevät nuorten syrjäytymistä. Korkeammalla osaamistasolla on myös yhteys uusien innovaatioiden ja korkean osaamistason työpaikkojen syntyyn.

Toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jääminen heikentää nuoren tulevaisuuden työmarkkina-asemaa tuntuvasti. Toisen asteen suorittamatta jättäneen henkilön työllisyysaste vuonna 2018 oli 45 prosenttia ja toisen asteen suorittaneen henkilön työllisyysaste oli 71 prosenttia. Tämä ero kertoo vain peruskoulun käyneiden vaikeasta asemasta työmarkkinoilla, jotka vaativat yhä monimutkaisempaa ja monipuolisempaa osaamista. Peruskoulun jälkeisen koulutuksen puuttuminen näkyy työllisyyden lisäksi työurien pituudessa ja tulevaisuuden ansiotasossa. Oppivelvollisuusiän nosto on siksi erittäin arvokas ja kannatettava tavoite.

Toisen asteen maksuttomuus taas lisää tasa-arvoa ja pyrkii siihen, että kenenkään koulutus ei jää omasta tai vanhempien tulo- tai varallisuustasosta kiinni. Toisen asteen opiskelu helpottaa myös tulevaisuuden alanvaihtoa tai uudelleen kouluttautumista, jos esimerkiksi jokin ala kokee rakennemuutoksen.

Lakiluonnoksessa ehdotetuilla panostuksilla on budjettivaikutuksia, mutta uskomme toimien maksavan itsensä pitkällä aikavälillä takaisin työllisyyden nousun sekä muiden aiemmin lueteltujen positiivisten vaikutusten myötä. Tätä arviota tukee myös Talouspolitiikan arviointineuvoston 2018 julkaisema raportti, jossa todetaan oppivelvollisuuden pidentämisen kustannusten olevan pitkällä aikavälillä olevan fiskaalisesti todennäköisesti neutraali.

Parannusehdotukset lakiluonnokseen

Ammattiliitto Pro haluaa nostaa esille muutaman parannusehdotuksen Suomen hallituksen ja eduskunnan pohdintaan lakiluonnoksen sisällöstä.

Ohjaus ja valvontavastuu opintojen nivelvaiheessa

Lakiluonnoksessa perusopetuksen järjestäjällä olisi velvollisuus ohjata ja valvoa oppivelvollisen hakeutumista perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen perusopetuksen päättyessä. Tämä velvollisuus päättyisi, kun oppivelvollinen on aloittanut opiskelun toisen koulutuksen järjestäjän koulutuksessa. Ammattiliitto Pro näkee, että tätä varten on varmistettava riittävät henkilöstöresurssit myös pieniin kuntiin. Linjauksen pitäisi toimia esimerkiksi myös niissä pienissä kunnissa, joissa on yksi koulu ja yksi opinto-ohjaaja. Kaikissa kunnissa ei ole myöskään omia koulupsykologeja tai -kuraattoreja, mikä on syytä ottaa huomioon.

Lakiluonnoksen mukaan ohjaus- ja valvontavastuu siirtyisi asuinkunnalle, jos oppivelvollinen ei hakeudu toisen asteen koulutukseen tai ei saa perusasteen jälkeistä opiskelupaikkaa. Asuinkunta ohjaisi oppivelvollista hakeutumaan soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa sopivien palveluiden suuntaan. Ammattiliitto Pro ehdottaa selkeyttämään asuinkunnan asianomaisten tahojen, kuten esimerkiksi sosiaali- ja nuorisotoimen sekä lastensuojelun, työnjakoa ohjaus- ja valvontavastuun suhteen edellä mainituissa tilanteissa. Näin asuinkunta kykenisi antamaan osaavaa ja asianmukaista opinto-ohjausta sekä panostaa tiedon tarjoamiseen niistä tahoista, joilta oppivelvollinen saa opinto-ohjausta.

Toisen asteen opintojen etenemisessä on autettava

Lakiluonnos velvoittaa toisen asteen koulutuksen järjestäjää huolehtimaan oppivelvollisen opintojen etenemisestä. Koulutuksen järjestäjä ilmoittaisi oppivelvollisen huoltajalle, jos oppivelvollinen ei etene oppisuunnitelmansa mukaisesti. Järjestäjä olisi myös velvollinen selvittämään mahdollisuudet opintojen suorittamiseen toisessa oppimisympäristössä tai muuhun koulutuksen hakeutumiseen, jos opinnot eivät etene suunnitellusti. Ammattiliitto Pro korostaa, että tukea tarvitsevat erityisesti ne opiskelijat, joiden kotona ei pystytä tukemaan opintoja tai joiden huoltajilla ei ole voimavaroja. Toisen opiskelupaikan löytäminen voi olla oppilaitokselle haastavaa, jos siihen ei osoiteta tarpeeksi resursseja. Isossa koulutuskuntayhtymässä resurssit ja voimavarat riittävät paremmin, mutta koulutuksen järjestäjät ovat eri kokoisia.

Lakiluonnos korostaa myös, että oppivelvollinen opiskelija ei voisi erota oppilaitoksesta oman ilmoituksensa perusteella ilman, että hänellä on uusi opiskelupaikka. Lisäksi koulutuksen järjestäjä olisi velvollinen

ilmoittamaan oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä oppivelvollisen asuinkunnalle, jos oppivelvollinen ohjauksesta huolimatta keskeyttäisi opintonsa. Ammattiliitto Pro näkee ilmoitusvelvollisuuden hyvänä asiana. On erittäin kannatettavana, että alaikäinen ei saisi erota koulusta vain sillä perusteella, että opiskelumotivaatio on kateissa. Nuoria on kyettävä auttamaan vaikeissakin tilanteissa, ja tämä on selkeä henkilöstöresurssikysymys.

Opinto-ohjauksen sekä erityisopetuksen resursseihin ja toimiviin rakenteisiin on panostettava

Opinto-ohjauksen toimivuus on tärkeimpiä asioita koulupolun sujuvuuden kannalta. Tarvittavilla resursseilla taataan, että oppivelvolliset saavat riittävän määrän yksilöllistä ohjausta. Lakiluonnoksen mukaan mitä suurempi koulutuksen järjestäjä on, sitä huonommin nykyiset resurssit riittävät laadukkaaseen tukeen. On lisäksi erittäin tärkeää tukea eri syistä oppimisvaikeuksia kohtaavia oppivelvollisia. Kuten lakiesitys tuo esille, oppimisvaikeuksiin on saatu tukea paremmin ammatillisessa koulutuksessa. Lukiokoulutuksessa taas oppimis- ja opiskelutaitoihin liittyvä tuki onnistui ammatillista puolta paremmin. Oppivelvollisten saamissa tuessa koulutuksen järjestäjän koon lisäksi on alueellisia eroja. Resursseihin sekä ohjausten ja tukimuotojen järjestämisen rakenteisiin on kiinnitettävä erityishuomiota.

Toimeentulo ja sosiaaliturva

Lakiesitys muuttaisi alle 18-vuotiaan oikeusasemaa niin, että hän ei olisi oikeutettu työttömälle työnhakijalle maksettavaan työttömyysetuuteen vaan opiskelevan nuoren toimeentulon tukimuoto olisi opintoraha ja opintolainan valtioneuvosto. Ammattiliitto Pro ei kannata alaikäisten velkaantumista. Tavoitteeksi pitäisi asettaa osaamisen lisääminen ilman kohtuuttomia kustannuksia. Helpotusta tuo jatkossa se, että opiskelumateriaalista tulee maksutonta. Se on ollut todella iso kuluerä varsinkin ammatillisella puolella, kun työvälineitä on pitänyt ostaa paljon - ja heti opintojen alussa. Joillekin tämä on muodostanut esteen opinnoille.

Toisen asteen maksuttomuuden rajaukset ja tutkintomaksujen tarkastelu

Nykyisessä lakiehdotuksessa toisen asteen maksuttomuus ei koskisi opintonsa täysikäisenä aloittavia tai aiemmin tutkinnon suorittaneita henkilöitä. Ammattiliitto Pro pitää tärkeänä, että valtio kannustaa toisen asteen opintonsa aikuisena aloittavia tai aiemmin tutkinnon suorittaneita uudelleen kouluttautuvia henkilöitä. Opintojen korkeat maksut eivät saisi muodostaa kynnykseksi osaamistason nostamiseen tai uudelleen kouluttautumiseen. Siksi olisi tärkeää, että aikuisten tutkintomaksuja voitaisiin tarkastella uudelleen.

Kaksoistutkinnot, oppisopimuskoulutus ja laadukas ammatillinen koulutus

Ammattiliitto Pro pitää hyvänä, että oppisopimuskoulutus huomioidaan yhtenä tapana suorittaa oppivelvollisuus. Myös on kannatettava, että kaksoistutkinnot pysyvät oppivelvollisuuden suoritustapana. Kaksoistutkinnot ovat olleet keskeinen osa ammatillisen koulutuksen suosion kasvua ja on hyvä, että myös jatkossa molempien toisen asteen tutkintojen suorittaminen on samanaikaisesti mahdollista. Oppisopimuskoulutus on taas tärkeä väylä niille nuorille, jotka suorittavat opintonsa työpaikalla oppimista painottaen.

Lisäksi ammatillisessa koulutuksessa tosiasiallinen jatko-opintovalmiudet on varmistettava. Oppimistaitojen varmistaminen riittävän lähiopetuksen sekä perustaitojen kouluttamisen kautta mahdollistaa todellisen jatko-opintokelpoisuuden ja tukee elinikäistä oppimista sekä opiskelijoiden työelämätaitoja.

Työharjoittelujen tilanne uudessa lakikokonaisuudessa

Ammattiliitto Pro pitää lähtökohtana, että tutkintoihin sisältyvissä pidemmissä harjoittelujaksoissa on maksettava osaamiseen suhteutettu harjoittelupalkka. Työharjoittelu on erittäin tärkeä osa työelämään tutustumista ja pääsyä, mutta uusi laki ei saa lisätä oppivelvollisuusikäisten käyttöä ilmaisena työvoimana työharjoittelujaksoilla. On tärkeää, että tutkintoihin liittyvillä harjoitteluilla ei vääristetä työmarkkinoita tarpeettomasti ja samalla turvataan opiskelijoiden toimeentulo harjoitteluiden aikana.

Kuntatalouden näkökulma

Ammattiliitto Pro haluaa nostaa esille, että uudistuksessa jää epäselväksi, miten valtio tukee kuntatalouksiin kohdistuvia rasituksia uudistuksessa. Tämä olisi hyvä jatkovalmistelussa tarkentaa.

Lopuksi

Näiden huomioiden saattelemana Ammattiliitto Pro kiittää Suomen hallitusta suomalaisen osaamisen huomioonottavasta ja yksilöiden sekä kansantalouden näkökulmasta erittäin tärkeästä lakipaketista. Ammattiliitto Pro toivoo lakiluonnoksen etenevän laiksi eduskuntakäsittelyssä huomioiden parannusehdotukset.